

Canvi de segle, canvi de mil·lenni

Dir que el món trontolla és poc. Ens trobem, en realitat, enmig d'una colossal tempesta amb vendavals, tifons, llamps i trons, tempesta que no amaina, sinó que, al contrari, s'accelera sense que sigui possible imaginar-ne l'evolució. Us proposo de parlar una mica del que podríem anomenar l'acceleració del món o també dels temps moderns.

En primer lloc: l'expansió demogràfica mundial s'accelera. L'any 1800 hi havia 1.000 milions d'humans, 160 anys després, 3.000 milions i en el decurs dels 12 últims anys hem passat de 5.000 a 6.000 milions. Quants serem, quan serà? Afortunadament, Thomas Robert Malthus, que considerava que la població mundial doblaria cada 25 anys, es va equivocar, i de molt. Si no hagués estat així, avui dia hauríem passat, segons ell, de 1.000 milions l'any 1800 a 256 mil milions avui dia. Malgrat tot, les conseqüències del desenvolupament demogràfic actual són inquietants. Precisament en una de les conclusions de la seva obra, Malthus advertia, el 1798, amb força raó: «Un ésser humà que neix en un món ja posseït, si no pot obtenir de la seva família la subsistència que justament els pot demanar i si la societat no necessita el seu treball, aquesta persona no té cap dret. No pot ni exigir la més mínima quantitat d'aliment. En realitat sobra. En el gran banquet de la naturalesa no hi haurà mai cap cobert disponible per a ell. Se n'ha d'anar.» Malthus atribuïa aquesta situació a lleis naturals. Avui, però, sabem que són les dinàmiques

L'acceleració del món

socials les que originen l'augment de les diferències, de l'ambició dels rics a posseir cada cop més, de l'increment de les necessitats, de la producció i del sobreconsum. Tot plegat amb efectes perversos com són, per exemple, l'augment del CO₂. Avui dia ningú nega el fet que com més augmenta l'opulència d'una part del món més desapareixen les selves equatorials i els recursos halièutics.

A propòsit de la producció, una sola xifra explica l'amplitud d'aquestes acceleracions: la producció mundial total s'ha multiplicat per més de 5.000 des del començament del segle XIX.

Molts s'entusiasmen amb aquest estat del món. Indubtablement són els rics i quan dic els rics som molts de nosaltres, els europeus, atès que som dels més rics del món. Es tracta d'una posició super-egoista, la d'aquells que no volen entendre què significa la sostenibilitat, convençuts que les pròximes generacions ja s'espavilaran. D'altres són pessimistes –o lúcids, potser s'hauria de dir. Murtaza Bhutto, germà de l'antiga primera ministra del Pakistan, s'exclamava: «Tenim una cita amb una catàstrofe tan immensa que no som ni capaços d'imaginar-la».

I la solució? De ben segur no hi haurà cap solució miracle. Només comencem ara a identificar símptomes i a pronunciar diagnòstics sobre les nostres societats cada cop més mundialitzades. Només sabem que tot millorament s'obtindrà amb el

concur de moltes solucions i amb unes condicions indispensables com són l'aparició de noves idees sobre la humanitat, nous comportaments morals, lluites individuals, i en cada poble, ciutat i nació, amb negociacions internacionals, grans programes mundials de treball, i tot això esperant que guerres molt més terrorífiques que les que fins ara han existit no amplifiquin encara més la catàstrofe presentada pel senyor M. Buttho.

I la ciència, quin paper hi representa i què hi pot fer?. En aquest final de segle una constatació s'imposa: la ciència no és lliure, és presonera dels seus mecenes. Com és prou conegut, els investigadors no poden treballar sense un mecenatge i els mecenes d'avui són en realitat els grans culpables de la situació mundial. Avui en dia, l'objectiu de la ciència no és el benestar que es pot esperar amb el coneixement del nostre món. Einstein deia que tenim problemes perquè som ignorants. La ciència és presonera del mercat. Hi ha un evident contrast entre la seva potencialitat i la insuficiència de la seva mobilització per aportar solucions als problemes del nostre temps. La ciència depèn dels estats, essencialment per tot el que fa referència als armaments i a altres mitjans de poder. Cada cop més, són les superempreses amb les seves estratègies mercantils les que dirigeixen la ciència. Així, per exemple, amb arguments purament financers, decideixen un desenvolupament de tal o tal branca científica. No s'ha notat el creixement desmesurat de l'interès

de la recerca en les ciències de la vida en qüestions que afecten, per exemple, certs aspectes del sector agroalimentari? Igual com alguns científics van contribuir a desenvolupar, malgrat els efectes particularment perversos, l'energia nuclear, d'altres ara canten les glòries dels transgènics sense estar segurs del seu veritable interès com a lluita contra la fam o de les seves conseqüències. Tot plegat, naturalment, en el marc d'una immensa operació financera i de poder. És sorprenent la similitud d'arguments que s'exhibeixen en aquests dos casos. L'acció de l'associació ciència-mercat pot ser devastadora, segons opina Michel Beaud. En efecte, un pensament ens regeix: tot el que pot esdevenir una demanda de mercat i que científicament i tècnicament pot ser realitzat, s'ha de produir i vendre.

El problema és que en el context de l'extrema situació de desigualtat, el mercat total expulsa els sensediners i la fractura de la humanitat augmenta. Grans sectors industrials, i, vergonyosament, entre d'altres, les empreses farmacèutiques, no susciten la recerca ni el desenvolupament ni la producció que caldrien per satisfer les necessitats dels països pobres. En el camp de l'energia hi ha un altre paradigma de la desgràcia. Després del fracàs de l'electronuclear, incapaç de resoldre problemes tan fonamentals com són el de les deixalles radioactives i el del perill que signifiquen les centrals, el seu poderós *lobby* ha impedit i continua obstaculitzant el desenvolupament de les energies renovables, com ara la fotovoltaica, per exemple. La generació d'electricitat a partir de fonts

renovables, a part de ser les úniques tecnologies correctament resoltes, no contaminen i són eternes. Total, res. Però com que són encara massa cares, malgrat les inversions ridícules que la seva recerca ha beneficiat, no són interessants. Aquestes energies constitueixen una bona solució per als països pobres. No hi fa res, el negoci és insuficient. No seria ja hora que se subvencionés una ciència destinada a afrontar les dificultats reals a les quals estem tots confrontats? No es tracta de ser pessimistes ni tampoc d'exhibir l'optimisme que se sol emprar com una màscara: la dels interessos, la de la impotència o bé com a excusa per a la inacció. Es tracta, com a mínim, de ser lúcids.

Antoni Lloret

PREMI "JORDI PORTA I JUÉ" de la Societat Catalana de Física

Convocat per trenta-vuitena vegada el 23 d'abril de 2000, serà adjudicat el 22 d'abril de 2001. L'import del premi és de 100.000 pessetes.

El jurat podrà concedir per unanimitat un altre primer premi i, tant si el premi s'adjudica com si no, es podran concedir un o més accèssits.

Poden prendre part en aquesta convocatòria estudiants de qualsevol centre universitari.

Els treballs que aspiraran al premi hauran de ser escrits en català i s'hauran de presentar en dos exemplars escrits a màquina i signats per l'autor, el qual indicarà la seva adreça, així com la facultat o escola on estudia i el curs en què està matriculat. En queden excloses les tesis doctorals.

Farà l'adjudicació un jurat format per tres membres designats per la Junta Directiva de la Societat.

Els premis es faran efectius el dia del lliurament dels premis de l'Institut d'Estudis Catalans.

La Societat no s'obliga a retornar els treballs no premiats que no hauran estat recollits dins els tres mesos següents a la data d'adjudicació dels premis.

El Comitè Editorial de la Revista de Física es compromet a publicar un article del mateix autor basat en el treball premiat.

Les obres aspirants al premi hauran de ser trameses per correu certificat a la Secretaria de la Societat, o bé presentades a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (carrer del Carme, 47, 08001 Barcelona) abans del 5 de desembre de 2000.